

Lakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 106/2022 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan ja hallintovaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- perustuslakivaliokunta PeVL 46/2022 vp
- hallintovaliokunta HaVL 26/2022 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Tanja Innanen, oikeusministeriö
- poliisijohtaja Hannele Taavila, sisäministeriö
- valtionsyyttäjä Tommi Hietanen, Syyttäjälaitos
- rekisteripäällikkö Sari Laitakari, Oikeusrekisterikeskus
- apulaistietosuojavaltuutettu Annina Hautala, Tietosuojavaltuutetun toimisto
- erityisasiantuntija Kaisa Puro, Tuomioistuinvirasto
- professori Tomi Voutilainen

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Helsingin käräjäoikeus
- Rikosseuraamuslaitos
- Poliisihallitus
- Rajavartiolaitos
- Tulli

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2022 vp

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annettua lakia, rikosrekisterilakia, pakkokeinolakia ja Suomen osallistumisesta Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön viraston (Eurojust) toimintaan annettua lakia.

Esityksen tarkoituksena on tehdä niiden EU:n jäsenvaltioiden, joilla on kolmansien maiden kansalaisten tuomioita koskevia tietoja, tunnistamista koskevaa keskitettyä järjestelmää (ECRIS-TCN) koskevasta EU:n asetuksesta johtuvat muutokset kansalliseen lainsäädäntöön. Lisäksi tarkoituksena on antaa asetusta täydentävän direktiivin täytäntöönpanolainsäädäntö.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan loppuvuodesta 2022.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Esityksessä tarkoitettussa sääntelyssä on kyse kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden rikosrekisteritietojen vaihdon edistämisestä EU:ssa.

Esityksen tarkoituksena on tehdä niiden EU:n jäsenvaltioiden, joilla on kolmansien maiden kansalaisten tuomioita koskevia tietoja, tunnistamista koskevaa keskitettyä järjestelmää (ECRIS-TCN) koskevasta EU:n asetuksesta (EU) 2019/816 johtuvat muutokset kansalliseen lainsäädäntöön. Lisäksi tarkoituksena on antaa asetusta täydentävän direktiivin (EU) 2019/884 täytäntöönpanolainsäädäntö.

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annettua lakia (214/2012, jäljempänä EU-rikosrekisterilaki), rikosrekisterilakia (770/1993), pakkokeinolakia (806/2011) ja Suomen osallistumisesta Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön viraston (Eurojust) toimintaan annettua lakia (1232/2019).

ECRIS-TCN:n tarkoituksena on luoda keskitetty EU-tasoinen tietojärjestelmä, johon tehtävien hakujen avulla jäsenvaltiot voivat tunnistaa muita jäsenvaltioita, joilla on kolmansien maiden kansalaisten rikostuomioita koskevia tietoja (rikosrekisteritietoja). ECRIS-TCN sisältää jäsenvaltioissa tuomittujen kolmannen maan kansalaisten henkilöllisyyden määrittämistä koskevia tietoja mukaan lukien sormenjälkitietoja. Asetuksen mukaan sormenjälkitietojen käyttö on tarpeen, koska se on kaikkein luotettavin menetelmä tunnistaa jäsenvaltioiden alueella olevia kolmansien maiden kansalaisia, joilla ei useinkaan ole asiakirjoja eikä muita tunnistautumisvälineitä, ja ne antavat luotettavampia hakutuloksia.

Varsinaisia rikosrekisteritietoja säilytetään jatkossakin jäsenvaltioiden kansallisissa rikosrekistereissä. ECRIS-TCN täydentää eurooppalaista rikosrekisteritietojärjestelmää (ECRIS) ja mahdollistaa kolmansien maiden kansalaisia koskevien yksittäisten rikosrekisteritietojen koskevien pyynn-

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2022 vp

töjen kohdentamisen jäsenvaltioihin, joissa tuomiotietoja on. Järjestelmän operatiivisesta hallinnoinnista vastaa eu-LISA (laaja-alaisten tietojärjestelmien operatiivisesta hallinnoinnista vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alalla vastaava Euroopan unionin virasto).

Voimassa oleva ECRIS-yhteistyö on tähän asti koskenut erityisesti jäsenvaltioiden kansalaisia. Jäsenvaltioiden kansalaisten rikosrekisteritiedot keskitetään kansalaisuusvaltioon, jonne yksittäiset tietopyynnot lähetetään. Voimassa olevassa yhteistyössä kattava kolmannen maan kansalaisen rikostaustan selvittäminen on tarkoittanut, että kyseistä henkilöä koskeva tietopyyntö on jouduttu lähettämään kaikkiin jäsenvaltioihin. Jatkossa ECRIS-TCN-järjestelmään tehty haku ilmoittaa, missä jäsenvaltioissa on kolmannen maan kansalaista koskevia rikosrekisteritietoja. Tämä mahdollistaa yksittäisten rikosrekisteritietojen koskevien pyyntöjen kohdentamisen juuri näihin jäsenvaltioihin.

Voimassa olevassa ECRIS-yhteistyössä rikosrekisteritietoja vaihdetaan sähköisesti standardoidussa muodossa jäsenvaltioiden keskusviranomaisten välillä. Suomessa keskusviranomaisena toimii Oikeusrekisterikeskus, joka myös esittää toiselle jäsenvaltiolle rikosrekisteritietojen luovuttamista koskevan pyynnön ja vastaa muiden jäsenvaltioiden pyyntöihin.

Esityksen mukaan jatkossa myös ECRIS-TCN-järjestelmää käyttää Suomessa Oikeusrekisterikeskus. Esityksen mukaan Oikeusrekisterikeskus tekee hakuja ECRIS-TCN-järjestelmään toimivaltaisen rikosrekisteritietoja käyttävän kansallisen viranomaisen pyynnöstä. Haun perusteella tiedetään, mihin jäsenvaltioon kolmannen maan kansalaista koskeva yksittäinen tietopyyntö tulee lähettää. Oikeusrekisterikeskus myös tallentaa ECRIS-TCN-asetuksen edellyttämät tiedot ECRIS-TCN-järjestelmään.

ECRIS-yhteistyössä tehtävä rikosrekisteritietojen vaihto koskee erityisesti rikosasian käsittelyä. Myös tietyistä muista käyttötarkoituksista on säädetty. Näistä keskeisin on rikostaustan tarkistaminen lasten kanssa työskentelyä tai vapaaehtoisena toimimista varten. Esityksen mukaan ECRIS-TCN-järjestelmää käytetään samoihin käyttötarkoituksiin kuin voimassa olevassa ECRIS-yhteistyössä.

EU:ssa on tosin jo hyväksytty useampi säädös, jolla on laajennettu ECRIS-TCN:n käyttöä. Näistä hankkeista on annettu tai annetaan erilliset hallituksen esitykset. EU:ssa on myös neuvoteltavana ECRIS-TCN:n käyttöä laajentavia säädöksiä.

Hallituksen esityksen perusteluista (s. 62—63) ilmi käyvin tavoin esityksessä ehdotetulla lainsäädännöllä on tarkoitus täydentää ECRIS-TCN-asetuksen säännöksiä siltä osin kuin se on välttämätöntä. Lisäksi tarkoituksena on antaa ECRIS-direktiivin täytäntöönpanolainsäädäntö.

Siltä osin kuin ECRIS-TCN-asetus edellyttää täydentävää sääntelyä, esityksessä ehdotetaan, että säännökset sisällytetään ensisijaisesti EU-rikosrekisterilakiin. Laki sisältää jo nykyisin säännökset voimassa olevasta ECRIS-yhteistyöstä rikosrekisteritietojen vaihtamisessa jäsenvaltioiden välillä. Nyt käsiteltävässä esityksessä lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 a luku (jäsenvaltioiden tunnistamista koskeva ECRIS-TCN-järjestelmä), joka sisältää asetusta täydentävät ECRIS-TCN:ää koskevat kansalliset säännökset (13 a—13 i §). Ehdotetut pykälät koskevat tietojen tallentamista ECRIS-TCN-järjestelmään; Oikeusrekisterikeskuksen ilmoitusta puuttuvista sormen-

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2022 vp

jälkitiedoista; sormenjälkitietojen käyttämistä ECRIS-TCN-järjestelmään tehtävissä hauissa; ECRIS-TCN-järjestelmän käyttämistä rikosasian käsittelyä varten, yksityisen henkilön pyynnön perusteella, vapaaehtoistoimintaa varten ja lähtöaineasetuksen tarkoittamissa tilanteissa; sakko-rekisterin tietojen ja sormenjälkitietojen poistamista ECRIS-TCN-järjestelmästä; sekä suostumuksen antamista Eurojustille.

Esityksen mukaan asetus edellyttää myös EU-rikosrekisterilain 1 §:n muuttamista sekä rikosrekisterilain 2 ja 5 §:n muuttamista. Lisäksi esityksessä ehdotetaan asetuksen velvoitteiden täyttämiseksi pakkokeinolain 9 lukuun uutta 3 a §:ää, joka sisältää säännökset kolmannen maan kansalaisen sormenjälkien ottamisesta lainvoimaisen tuomion jälkeen, jos hänet on tuomittu vähintään kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen, eikä sormenjälkiä olisi otettu jo esitutkinnassa. Lisäksi ehdotetaan Suomen osallistumisesta Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön viiraston (Eurojust) toimintaan annetun lain 8 §:n muuttamista.

Esityksessä on lisäksi katsottu, että ECRIS-direktiivi edellyttää EU-rikosrekisterilakiin uutta 4 a §:ää (ilmoitus tietojen toimittamisesta) sekä 7 (tietojen toimittamistapa) ja 20 §:n (pyynnön esittäminen yksityisen henkilön pyynnön perusteella) muuttamista.

ECRIS-TCN järjestelmä on oikeusministeriöltä saatujen tietojen mukaan tarkoitus ottaa käyttöön vuoden 2023 loppupuolella. Esityksessä ehdotettujen säännösten olisi kuitenkin tullut olla voimassa jo kesäkuussa 2022. Esityksessä tarkoitettun direktiivin kansallisten täytäntöönpanotoimien määräaika oli 28.6.2022. Tämän vuoksi ehdotettujen lakien on syytä tulla voimaan mahdollisimman pikaisesti.

Perustuslakivaliokunta on antanut esityksestä lausunnon (PeVL 46/2022 vp). Perustuslakivaliokunnalla ei ole huomautettavaa hallituksen esitykseen sisältyvistä lakiehdotuksista. Myös hallintovaliokunta on antanut esityksestä lausunnon (HaVL 26/2022 vp). Lausunnossaan hallintovaliokunta esittää, että lakivaliokunta arvioi kolmannen maan kansalaisten sormenjälkitietojen ottamista koskevien asetuksen sallimien sääntelyvaihtoehtojen toteuttamiskelpoisuutta. Lakivaliokunta lausuu viimeksi todetusta jäljempänä yleisperusteluissa.

Lakivaliokunta on lausunut nyt käsiteltävän esityksen taustalla olevista direktiivi- ja asetusehdotuksista niiden neuvotteluvaiheessa (LaVL 4/2016 vp, LaVL 10/2016 vp, LaVL 12/2017 vp, LaVL 18/2017 vp). Lakivaliokunta on jo neuvotteluvaiheessa pitänyt ehdotuksien tavoitetta lähtökohtaisesti myönteisenä ja katsonut olevan perusteltua kehittää ECRIS-järjestelmän käyttöä siten, että jäsenvaltiot saavat tiedon siitä, missä jäsenvaltioissa on kolmannen maan kansalaisia koskevia rikosrekisteritietoja. Näin rikosrekisteritietopyynnöt voidaan kohdentaa oikeisiin jäsenvaltioihin.

Lakivaliokunta pitää hallituksen esityksessä omaksuttuja sääntelyratkaisuja lähtökohtaisesti perusteltuina. Hallituksen esityksen ja saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa esityksen sisältämien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomioin ja muutosehdotuksin.

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2022 vp

ECRIS-TCN-järjestelmän käytön soveltamisala

Edellä todetuvin tavoin ECRIS-yhteistyössä tehtävä rikosrekisteritietojen vaihto koskee erityisesti rikosasian käsittelyä. Myös tietyistä muista käyttötarkoituksista on säädetty. Näistä keskeisin on rikostaustan tarkistaminen lasten kanssa työskentelyä tai vapaaehtoisena toimimista varten. Esiityksen mukaan ECRIS-TCN-järjestelmää käytetään samoihin käyttötarkoituksiin kuin voimassa olevassa ECRIS-yhteistyössä (HE, s. 26).

Hallintovaliokunta on lausunnossaan (HaVL 26/2022 vp, s. 2) tuonut esiin, että valiokunnan käsityksen mukaan ECRIS-TCN-asetus mahdollistaisi ECRIS-TCN:n käytön myös esimerkiksi viisumimenettelyissä, menettelyissä kansalaisuuden saamiseksi sekä maahanmuuttomenettelyissä mukaan lukien turvapaikkamenettelyt. Hallituksen esitykseen ei kuitenkaan sisälly ehdotuksia, jotka mahdollistaisivat ECRIS-TCN:n käytön tällaisiin tarkoituksiin Suomessa. Hallituksen esityksen perusteluista (s. 69) ilmi käyvin tavoin Maahanmuuttovirasto on esityksen valmisteluvaiheessa esittänyt, että menettelyissä kansalaisuuden saamiseksi sekä maahanmuuttomenettelyissä, mukaan lukien turvapaikkamenettelyt, tulisi voida hyödyntää ECRIS-TCN:ää.

Lakivaliokunta toteaa, että ECRIS-TCN-asetuksen 7 artiklassa säädetään, mihin tarkoituksiin ECRIS-TCN-järjestelmää voidaan käyttää. Artiklan 1 kohdan mukaan keskusviranomaisten on käytettävä ECRIS-TCN:ää niiden jäsenvaltioiden tunnistamiseksi, joilla on rikosrekisteritietoja tietyistä kolmannen maan kansalaisesta, tietojen saamiseksi aikaisemmista tuomioista ECRISin kautta silloin, kun kyseistä henkilöä koskevia rikosrekisteritietoja pyydetään asianomaisessa jäsenvaltiossa tätä henkilöä koskevaa rikosasian käsittelyä varten tai jotakin artiklan 1 kohdassa lueteltua tarkoitusta varten, mikäli siitä on säädetty kansallisessa lainsäädännössä ja kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Edellä todetun ja asetuksen 7 artiklan mukaisesti muut ECRIS-TCN:n kyseisessä artiklassa luetellut käyttötarkoitukset ovat mahdollisia. Edellä todettua on selostettu esityksen sivuilla 22, 23 ja 29.

ECRIS-TCN-järjestelmässä ei säilytetä rikosrekisteritietoja, vaan henkilöllisyyden määrittämistä koskevia tietoja, joiden perusteella voidaan selvittää, missä jäsenvaltioissa on kolmannen maan kansalaisia koskevia tietoja toisissa jäsenvaltioissa annetuista rikosrekisteriin merkityistä rikos-tuomioista. Hallituksen esityksestä (s. 22) ilmi käyvin tavoin asetuksen johdanto-osan 31 kappale sisältää keskeisen selvennyksen, jonka mukaan ECRIS-TCN:n ilmoittaman osuman ei olisi sellaisenaan katsottava tarkoittavan sitä, että asianomainen kolmannen maan kansalainen on tuomittu ilmoitetuissa jäsenvaltioissa. Aiempien tuomioiden olemassaolo olisi vahvistettava ainoastaan asianomaisten jäsenvaltioiden rikosrekistereistä saatujen tietojen pohjalta. Varsinaisia rikosrekisteritietoja tullaan jatkossakin säilyttämään kansallisissa rikosrekistereissä, ja niiden luovuttaminen toiseen jäsenvaltioon edellyttää kyseisen jäsenvaltion edellyttämää pyyntöä. Velvollisuudesta luovuttaa tietoja toiseen jäsenvaltioon säädetään EU-lainsäädännössä. Kansallinen lainsäädäntö voi mahdollistaa tietojen luovuttamisen EU-lainsäädäntöä laajemmin.

Hallituksen esityksestä ilmenevin tavoin (ks. s. 26 ja 69) esityksessä on pidetty perusteltuna, että muiden käyttötarkoitusten kuin rikosasian käsittelyn osalta ECRIS-TCN:ää käytetään Suomessa vain niissä tilanteissa, joissa ECRIS-puitepäätos tai muu EU-sääntely velvoittaa ECRIS-yhteis-

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2022 vp

työssä pyytämään rikosrekisteritietoja toisesta jäsenvaltiosta taikka tehdyn pyynnön nojalla rikosrekisteritietojen luovuttamiseen Suomeen. ECRIS-TCN:n käyttö sellaisiin käyttötarkoituksiin, joissa ECRIS-puitepäättös tai muu EU-sääntely ei velvoita ECRIS-yhteistyössä pyytämään rikosrekisteritietoja toisesta jäsenvaltiosta taikka tehdyn pyynnön nojalla rikosrekisteritietojen luovuttamiseen Suomeen, aiheuttaisi perusteetonta hallinnollista taakkaa, koska varsinaisia rikosrekisteritietoja ei kuitenkaan todennäköisesti saataisi toisesta jäsenvaltiosta. Tämä peruste koskee esityksestä ilmenevin tavoin (s. 69) myös Maahanmuuttoviraston esittämiä edellä todettuja käyttötarkoituksia. Pelkkä ECRIS-TCN:n käytön mahdollistava säännös ei turvaisi rikosrekisteritietojen saamista toisesta jäsenvaltiosta, vaan varsinaisten rikosrekisteritietojen luovuttamisvelvollisuus toisesta jäsenvaltiosta edellyttäisi ECRIS-puitepäättöksen muuttamista.

Esityksen perusteluissa (s. 69) tuodaan esiin, että lainvalmistelulle asetetussa aikataulussa on kyetty ehdottamaan vain välttämättömiä säännösmuutoksia, joita ECRIS-TCN-sääntely aiheuttaa. Myös muilla viranomaisilla, joilla on esimerkiksi rikosrekisterilain 4 a §:n nojalla oikeus saada rikosrekisteritietoja, voi olla vastaavia tarpeita saada rikosrekisteritietoja toisista jäsenvaltioista kuin Maahanmuuttovirastolla. Myöskään näitä tarpeita ei ole lainvalmistelulle asetetussa aikataulussa ollut esityksen mukaan mahdollisuutta selvittää, koska se olisi edellyttänyt laajaa selvitystyötä. Esityksessä ei ole laajennettu ECRIS-TCN-yhteistyön piiriin kuuluvia aloja, vaan on pidetty tässä vaiheessa perusteltuna linjausta muiden käyttötarkoitusten kuin rikosasian käsittelyn osalta, että ECRIS-TCN:ää käytetään Suomessa vain niissä tilanteissa, joissa ECRIS-puitepäättös tai muu EU-sääntely velvoittaa ECRIS-yhteistyössä pyytämään rikosrekisteritietoja toisesta jäsenvaltiosta taikka tehdyn pyynnön nojalla rikosrekisteritietojen luovuttamiseen Suomeen. Velvollisuudesta luovuttaa rikosrekisteritietoja toiseen jäsenvaltioon ECRIS-yhteistyössä muihin käyttötarkoituksiin voidaan ECRIS-puitepäättöksen lisäksi säätää myös muussa EU-säädöksessä.

Valiokunta kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että hallituksen esityksessä (s. 5—6) todetun mukaisesti ECRIS-TCN-asetukseen on tehty muutoksia usealla sen jälkeen hyväksytyllä asetuksella. Esityksen mukaan näihin ECRIS-TCN-asetuksen muuttamiseen liittyvät kansalliset lainsäädäntötarpeet arvioidaan erikseen kyseisiä asetuksia koskevien lainsäädäntöhankkeiden yhteydessä. Tällaisina hankkeina on hallituksen esityksessä mainittu muun ohella Euroopan matkustustieto- ja -lupajärjestelmä (ETIAS) ja VIS-järjestelmän uudistaminen. Lisäksi neuvoteltavana on esityksestä ilmi käyvin tavoin asetusehdotus kolmansien maiden kansalaisten seulonnasta ulkorojoilla.

Hallituksen esityksen sekä edellä selostetun valossa lakivaliokunta pitää perusteltuna esityksessä omaksuttua ratkaisua ECRIS-TCN:n käytön soveltamisalan osalta. ECRIS-TCN:n käytön soveltamisalan laajentamiseen liittyviä kysymyksiä on perusteltua arvioida erikseen tulevien lainsäädäntöhankkeiden yhteydessä.

Kolmannen maan kansalaisen sormenjälkien ottaminen

Esityksessä ehdotetaan, että pakkokeinolakiin lisätään uusi säännös (3. lakiehdotus, 9 luvun 3 a §), joka mahdollistaa kolmannen maan kansalaisen sormenjälkien ottamisen lainvoimaisen tuomion jälkeen, jos hänet on tuomittu vähintään kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen eikä sormenjälkiä ole otettu jo esitutkinnassa. Esityksen mukaan sormenjäljet ottaa poliisi, koska se tälläkin hetkellä vastaa pääosin sormenjälkien ottamisesta. Kolmannen maan kansalainen voi-

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2022 vp

daan velvoittaa saapumaan sopivaan toimipaikkaan ja hänet voidaan myös noutaa sormenjälkien ottamista varten.

Ehdotettu pakkokeinolain uusi säännös perustuu ECRIS-TCN-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan ii alakohtaan, jossa edellytetään jäsenvaltion tallentavan kolmannen maan kansalaisen sormenjälkitiedot ECRIS-TCN-järjestelmään jommankumman alakohdassa säädetyn minimivaatimuksen mukaisesti. Esityksen mukainen ehdotus on ensimmäisen vaihtoehdon mukainen. Toinen asetuksen mahdollistama minimivaihtoehto on sormenjälkien ottaminen, kun kolmannen maan kansalainen on tuomittu rikoksesta, josta voidaan määrätä jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti enimmillään vähintään 12 kuukauden vankeusrangaistus. Edellä todetun mukaisesti hallintovaliokunta on lausunnossaan (HaVL 26/2022 vp) esittänyt, että lakivaliokunta arvioi kolmannen maan kansalaisten sormenjälkitietojen ottamista koskevien asetuksen sallimien sääntelyvaihtoehtojen toteuttamiskelpoisuutta.

Edellä todettuun liittyen lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan i alakohdan mukaan ECRIS-TCN-järjestelmään tallennetaan ensinnäkin sormenjälkitiedot, jotka on otettu kansallisen lainsäädännön mukaisesti rikosasian käsittelyn yhteydessä eli kaikki kolmannen maan kansalaiselta esitutkinnan aikana kerätyt sormenjälkitiedot. Tämä tarkoittaa, että kaikki esitutkintaviranomaisen pakkokeinolain 9 luvun 3 §:n nojalla kerätyt kolmannen maan kansalaisen sormenjälkitiedot tallennetaan ECRIS-TCN-järjestelmään.

Kyseisen voimassa olevan pakkokeinolain 9 luvun 3 §:n mukaan poliisimies saa ottaa rikoksesta epäilystä tunnistamista, rikoksen selvittämistä ja rikoksenteijöiden rekisteröintiä varten muun ohella sormenjäljet. Hallituksen esityksessä (s. 13) todetuin tavoin sormenjälkien ottamisen edellytyksiä ei ole sidottu tutkittavana olevan rikoksen törkeysasteeseen, joten tässä suhteessa ne voidaan ottaa epäilystä, kun on syytä epäillä hänen syyllistyneen tutkittavana olevaan rikokseen. Luonnollisesti sormenjälkien ottamisessa on huomioitava esityksen perusteluissa (s. 13) selostetut seikat kuten pakkokeinolain 1 luvun mukaiset suhteellisuus-, vähimmän haitan ja hienotunteisuusperiaatteet. Edelleen perusteluissa todetuin tavoin pakkokeinolain 1 luvun 2 §:n mukaan pakkokeinoja saadaan käyttää vain, jos pakkokeinon käyttöä voidaan pitää puolustettavana ottaen huomioon tutkittavana olevan rikoksen törkeys, rikoksen selvittämisen tärkeys sekä rikoksesta epäillylle tai muille pakkokeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien loukkaaminen ja muut asiaan vaikuttavat seikat.

Edellä selostetun asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan i alakohdan lisäksi ECRIS-TCN-järjestelmään tallennetaan 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan ii alakohdan mukaan vähintään jommankumman edellä selostetun vaihtoehdoisen perusteen nojalla otetut sormenjälkitiedot. Kyseisen ii alakohdan osalta esityksessä edellä todetun mukaisesti ehdotetaan, että sormenjälkitiedot tallennetaan ensimmäisen minimivaihtoehdon mukaisesti. Pakkokeinolain 9 luvun ehdotettu uusi 3 a §:n säännös vastaa kyseistä vaihtoehtoa. Ehdotetun pykälän 1 momentin sanamuodon mukaisesti sormenjäljet on otettava säännöksen tarkoittamassa tilanteessa, jollei sormenjälkiä ole otettu jo rikoksen esitutkinnassa.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan mainitulla i alakohdan mukaisella perusteella sormenjälkitietoja tullaan käytännössä tallentamaan laajemmin kuin ii alakohdan valinnaisen ensimmäisen minimivaihtoehdon nojalla. Esityksen perustelujen mukaan (s. 17) nykyistä käytäntöä koske-

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2022 vp

van poliisin arvion mukaan vankeusuhkaisista teoista sormenjälkitiedot rekisteröidään kattavasti kiinni saaduista epäillyistä. Tämä koskee myös kaikkia kiinni saatuja rikoksesta epäiltyjä kolmannen maan kansalaisia. Kolmannen maan kansalaisten osalta sormenjälkitietojen rekisteröinti on jopa kattavampaa kuin Suomen kansalaisten osalta, koska heidät usein otetaan kiinni tai vangitaan paon uhan vuoksi, jolloin myös sormenjälkitiedot saadaan kerättyä ja rekisteröityä. Valiokunnan Poliisihallitukselta saaman lausunnon mukaan pakkokeinolain 9 luvun uuden 3 a §:n mukaisen tehtävän katsotaankin olevan määrältään pieni, koska vankeusuhkaisista teoista epäillyiltä kolmansien maiden kansalaisilta sormenjäljet otetaan pääsääntöisesti jo aina esitutkinnassa.

Voimassa olevan pakkokeinolain 9 luvun 3 §:n nojalla kerätyt tiedot tallennetaan esityksen mukaan 1. lakiehdotuksen 13 a §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla ECRIS-TCN-järjestelmään. Edellä selostettu esitutkintaviranomaisten noudattama toimintamalli käytännössä täyttää 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan ii alakohdan toisen vaihtoehdon mukaiset edellytykset.

Oikeusministeriöltä saadun selvityksen mukaan (ks. myös HE, s. 81) esityksessä ehdotettu ratkaisu on perustuslakivaliokunnan asetuksen neuvotteluvaiheessa antaman lausunnon (PeVL 53/2017 vp) mukainen. Mainitussa lausunnossa perustuslakivaliokunta piti Suomen ensisijaista neuvottelukantaa, jonka mukaan on perusteltua, että ECRIS-TCN-järjestelmään talletetaan sormenjälkitiedot, jos ne on kerätty kansallisen lainsäädännön mukaisesti rikosprosessin aikana ja henkilö on tuomittu vapausrangaistukseen, valtiosääntöisesti perusteltuna. Perustuslakivaliokunta totesi mainitussa lausunnossa minimisääntelyn osalta myös, että valtioneuvoston ei kuitenkaan tule hyväksyä sellaisia vaihtoehtoja, jotka merkitsisivät olennaisesti laajempaa sormenjälkitietojen tallettamista ja keräämistä ja siten yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa huomattavasti turvaavia sääntelyitä. Saadun selvityksen mukaan asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan ii alakohdan toisen vaihtoehdon valitseminen minimisääntelyn pohjaksi kattaisi myös tekoja, joista seuraa sakkorangaistus.

Esityksen perustelujen mukaan (s. 15) keskeistä tallentamisvelvollisuuden kannalta on, että kyse on rikosasioihin liittyvistä arkaluonteisista henkilötiedoista. Sormenjälkitiedot kuuluvat lisäksi rikosasioiden tietosuojalain 11 §:ssä ja tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuihin erityisiin henkilötietoryhmiin. Ensimmäisen vaihtoehdon mukainen säännös rajoittaisi esityksen mukaan paremmin sormenjälkitietojen tallentamisen ja keräämisen siihen laajuuteen, joka on välttämättä ECRIS-yhteistyön näkökulmasta (HE, s. 16).

Voimassa oleva pakkokeinolain 9 luvun 3 §:n 1 momentti ei velvoita esitutkintaviranomaista sormenjälkitietojen ottamiseen, vaan sallii sen. Asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan ii alakohdan mukaan sormenjälkitiedot on kuitenkin siinä tarkoitetuissa tilanteissa velvollisuus tallentaa ECRIS-TCN:ään perustettavaan tietueeseen. Tämä tarkoittaa, että sormenjäljet on myös velvollisuus ottaa (ks. HE, s. 16). Tämä ilmenee myös pakkokeinolain 9 lukuun ehdotetun uuden 3 a §:n sanamuodosta. Oikeusministeriöltä saadun selvityksen mukaan asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan ii alakohdan osalta vaihtaminen ensimmäisestä vaihtoehdosta toiseen vaihtoehtoon olisi suuri muutos. Tämä vaatisi uutta lainvalmistelua ja harkintaa, eikä se olisi myöskään toteutettavissa tämän esityksen eduskuntakäsittelyn yhteydessä ottaen huomioon myös EU-lainsäädännön täytäntöönpanon kiireellinen aikataulu. Esityksessä nyt ehdotettu sääntelymalli täydentää hyvin pakkokeinolain nykyistä sääntelyä puuttuen kuitenkin vähemmän pakkokeinolain merkittäviin säännöksiin kuin toinen asetuksen sallima vaihtoehto. Käytännössä se edellä mainituin

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2022 vp

tavoin kuitenkin takaa laajan sormenjälkitietojen keräämisen kolmannen maan kansalaisilta pakkokeinolain voimassa olevien säännösten mahdollistamalla tavalla.

Kansallisen liikkumavaran käytön osalta esityksessä tuodaan esiin (s. 86 ja 87), että perustuslakivaliokunta on tulkintakäytännössään pitänyt tärkeänä, että siltä osin kuin EU:n lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (ks. PeVL 25/2005 vp). Valiokunta on tämän johdosta painottanut, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa kansallisen liikkumavaran alasta (PeVL 26/2017 vp, s. 42, PeVL 2/2017 vp, s. 2, PeVL 44/2016 vp, s. 4). Esityksen perustelujen mukaan siltä osin kuin ECRIS-TCN-asetus mahdollistaa kansallisia ratkaisuja, lakiehdotuksissa käytetään liikkumavaraa siten, että perus- ja ihmisoikeuksiin puututtaisiin ainoastaan siinä laajuudessa kuin se on välttämätöntä asetuksen täytäntöönpanon kannalta. Pakkokeinolakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset, joiden nojalla kolmannen maan kansalaiselta voitaisiin ottaa ECRIS-TCN-asetuksessa säädettyä tarkoitusta varten sormenjäljet, jos hänet olisi lainvoimaisesti tuomittu vähintään kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen ja sormenjälkiä ei olisi otettu jo rikoksen esitutkinnassa. Ehdotus vastaa 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan ii alakohdan osalta ensimmäistä vaihtoehtoa, jonka katsotaan johtavan rajoitetumpaan sormenjälkien keräämiseen. Lisäksi ne sormenjäljet, joita ei olisi otettu jo esitutkinnan aikana, mutta jotka asetus edellyttää tallennettavaksi ECRIS-TCN-järjestelmään, ehdotetaan otettavaksi lainvoimaisen tuomion antamisen jälkeen, jolloin sormenjälkiä kerättäisiin vain siltä osin kuin asetus sitä edellyttää. Ottaen huomioon kyseisten tietojen arkaluonteisuuden, ehdotuksissa on perustelujen mukaan pyritty noudattamaan henkilötietojen käsittelyn minimointiperiaatetta ja perusoikeuksiin liittyvää oikeasuhtaisuuden vaatimusta (HE, s. 87).

Hallituksen esityksen ja saamansa selvityksen sekä edellä selostetun valossa lakivaliokunta pitää esityksessä omaksuttua ratkaisua asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan ii alakohdan vaihtoehtojen ja sormenjälkien ottamisen osalta perusteltuna ja asianmukaisena.

Kasvokuvat

Asetuksen 5 artiklan 3 kohdan mukaan ECRIS-TCN-järjestelmään tallennettavaan tietueeseen voi myös sisältyä tuomion saaneen kolmannen maan kansalaisen kasvokuva. Esityksessä on kuitenkin katsottu, että rikosrekisteritietojen tehokas vaihtaminen ECRIS-TCN:ää käyttämällä ei edellytä, että Suomessa ECRIS-TCN:ään tallennettavaan tietueeseen sisällytetään myös kasvokuva. Riittävänä voidaan esityksen mukaan pitää sormenjälkitietojen ja alfanumeeristen tietojen tallentamista, jotka jo mahdollistavat henkilön tehokkaan tunnistamisen. Edelleen esityksen perustelujen mukaan voitaneen arvioida, että vain poikkeuksellisissa tilanteissa sormenjälkitiedot eivät olisi käytettävissä, jolloin kasvokuvan käytöllä voitaisiin katsoa olevan merkitystä. Kasvokuvien käyttöönotto Suomessa aiheuttaisi kuitenkin merkittäviä taloudellisia kustannuksia, joiden voidaan katsoa olevan suurempia kuin hyöty siitä, että kasvokuvia tallennettaisiin Suomessa ECRIS-TCN:ään sisällytettävään tietueeseen. Tämän johdosta esityksessä ehdotetaan, että Oikeusrekisterikeskus ei sisällyttäisi sen ECRIS-TCN:ään tallettamiin tietueisiin kasvokuvia (HE, s. 20). Esityksen perusteluissa selostetuin tavoin Oikeusrekisterikeskus ei käyttäisi kasvokuvia myöskään kolmannen maan kansalaisen henkilöllisyyden varmistamiseen asetuksen 6 artiklan 1 kohdan mukaisesti (HE, s. 21–22).

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2022 vp

Asetuksen 6 artiklan 2 kohdassa siirretään komissiolle valta antaa delegoituja säädöksiä, jotka koskevat kasvokuvien käyttöä kolmannen maan kansalaisen tunnistamiseen, kun se on teknisesti mahdollista.

ECRIS-direktiivin 1 artiklan 8 kohdalla mahdollistetaan kasvokuvien käyttö myös EU:n jäsenvaltioiden kansalaisten osalta siten, että kasvokuvat lisättäisiin tietoihin, jotka tuomiojäsenvaltion keskusviranomaisen on toimitettava kansalaisuusjäsenvaltioon, jos ne ovat keskusviranomaisen saatavilla (HE, s. 58). Koska Oikeusrekisterikeskuksella ei olisi saatavilla kasvokuvaa, sillä ei olisi velvollisuutta ilmoittaa tiedosta kansalaisuusjäsenvaltioon. Esityksessä ei myöskään ehdoteta, että lainsäädäntöä muutettaisiin siten, että kasvokuva olisi Oikeusrekisterikeskuksen saatavilla. Esityksessä on myös katsottu, ettei Suomeen toimitettujen Suomen kansalaisten kasvokuvien tallentamiseen EU-rikosrekisterilain mukaiseen säilytysrekisteriin olisi tarvetta. Perusteena ratkaisuille on, että rikosrekisteritietojen tehokas vaihtaminen ei edellytä kasvokuvien käyttöä.

Esityksen mukaan kasvokuvien käyttöä voidaan arvioida uudelleen, kun asetuksen 6 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu delegoitu sääntely hyväksytään (HE, s. 22 ja 58).

Oikeusministeriöltä saadun selvityksen mukaan, ottaen huomioon kasvokuvatietojen arkaluonteisuus, ehdotuksissa on pyritty noudattamaan henkilötietojen käsittelyn minimointiperiaatetta ja perusoikeuksiin liittyvää oikeasuhtaisuuden vaatimusta.

Edellä selostetun valossa lakivaliokunta pitää kasvokuvien käytön osalta esityksessä omaksuttua ratkaisua asianmukaisena. Kasvokuvien käyttöä on perusteltua arvioida uudelleen asetuksen 6 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen delegoidun sääntelyn hyväksymisen jälkeen.

Muita huomioita

Esityksessä ehdotetaan rikosrekisterilain (2. lakiehdotus) 2 §:n 3 momentin 2 kohdan muuttamista siten, että rikosrekisteriin merkittäviin tietoihin lisätään rikosilmoitusnumero. Esityksen perusteluiden (s. 65) mukaan rikosilmoitusnumeron tai -numeroiden lisääminen rikosrekisterin tietoihin edellyttää muutoksia tuomioistuimen rikosasioden ratkaisun jakelusanomaan. Perustelujen mukaan AIPA-järjestelmään on toteutettu rikosasioden toteutuksen yhteydessä Oikeusrekisterikeskuksen järjestelmien tarvitsema tieto.

Oikeusministeriöltä saadun selvityksen mukaan AIPA-tietojärjestelmän käyttöönoton lopullinen aikataulu rikosasioden osalta ei ole vielä tiedossa. Jos ECRIS-TCN-järjestelmää aletaan soveltaa vuoden 2023 marraskuussa, on mahdollista, että AIPA on jo käytössä. Käyttöönottohetkellä vireillä olevat rikosasiat käsitellään rikostuomiosovellus RITUssa siihen saakka, kunnes vireillä olevien asioiden siirto AIPaan on toteutettu. Siirtymäkauden aikana rikosilmoitusnumero voidaan välittää myös RITUsta sähköisesti, mutta se voi edellyttää järjestelmämuutoksia, joita tulee erikseen selvittää. Oikeusministeriöltä saadun selvityksen mukaan tuomioistuimille ei kuitenkaan aiheudu lisätyötä, koska niillä ei ole velvollisuutta toimittaa rikosilmoitusnumerotietoja muutoin kuin sähköisenä jakeluna.

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2022 vp

Poliisihallitus on valiokunnalle antamassaan lausunnossa kiinnittänyt huomiota hallituksen esityksen kustannusvaikutuksiin muun muassa siltä osin, kyetäänkö tällä hetkellä olemassa olevien resurssien puitteissa toteuttamaan poliisin tietojärjestelmien muutokset.

Valiokunnan oikeusministeriöltä saaman selvityksen mukaan laajemmin Euroopan unionin tietojärjestelmien yhteentoimivuutta koskevan hankkeen (HE 134/2021 vp) rahoitukseen liittyvät kysymykset ovat tällä hetkellä eduskunnan käsiteltävinä hallituksen esityksessä eduskunnalle vuoden 2022 neljänneksi lisätalousarvioksi (HE 242/2022 vp) ja hallituksen esityksessä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023 (HE 154/2022 vp). Hallituksen esityksessä (s. 63—65) todetun mukaisesti toimenpiteiden edellyttämä rahoitus toteutetaan valtiontalouden kehysten puitteissa tarvittaessa kohdentamalla määrärahoja uudelleen ja mahdollisesta lisärahoituksesta eurooppalaisen rikosrekisteritietojärjestelmän tehostamisesta kolmansien maiden kansalaisten osalta aiheutuviin tehtäviin päätetään julkisen talouden suunnitelmia ja valtion talousarvioita koskevilla päätöksentekoprosesseissa. Saadun selvityksen mukaan tarvittaessa poliisin rahoitukseen palataan vuoden 2023 lisätalousarvioiden valmistelun yhteydessä.

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota myös tietosuojavaltuutetulle ECRIS-TCN-järjestelmää koskevasta EU-lainsäädännöstä aiheutuviin tehtäviin. Myös perustuslakivaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (PeVL 46/2022 vp) kiinnittänyt huomiota tietosuojavaltuutetulle osoitettuihin tehtäviin ja pitänyt tärkeänä, että valvontaviranomaiselle osoitetaan riittävät resurssit tehtävien asianmukaiseen hoitamiseen.

Oikeusministeriöltä saadun selvityksen mukaan oikeusministeriö seuraa jatkuvasti tietosuojavaltuutetun toimiston työmäärää suhteessa valtion talousarvion mukaisiin kehyksiin, ja seurannassa otetaan huomioon muun muassa uuden lainsäädännön vaikutukset. Myös ECRIS-TCN-järjestelmän mahdollisia vaikutuksia työmäärään on tarpeen seurata sen jälkeen, kun järjestelmä on otettu käyttöön arviolta vuoden 2023 lopussa. Sitä koskevan EU-lainsäädännön ja ehdotetun kansallisen sääntelyn vaikutukset on oikeusministeriön mukaan tarvittaessa otettava kokonaisuutena huomioon myöhempien vuosien valtiontalouden kehyspäätösten ja valtion talousarvion mukaisissa määrärahoissa. Lakivaliokunta painottaa, että tietosuojavaltuutetun riittävistä resursseista on tärkeää huolehtia.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain muuttamisesta

3 a luku. Jäsenvaltioiden tunnistamista koskeva ECRIS-TCN-järjestelmä

13 a §. Tietojen tallentaminen ECRIS-TCN-järjestelmään. Pykälä sisältää säännökset tietojen tallentamisesta ECRIS-TCN-järjestelmään. Pykälän 1 momentin mukaan Oikeusrekisterikeskus tallentaa asetuksessa tarkoitettuun jäsenvaltioiden tunnistamista koskevaan järjestelmään perustamaansa asetuksen 5 artiklassa tarkoitettuun tietueeseen momentin 1—3 kohdissa tarkoitettut tiedot. Pykälän 2 momentin mukaan Oikeusrekisterikeskuksella on oikeus saada 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettut sormenjälkitiedot poliisilta ja käsitellä niitä tietojen tallentamiseksi tietu-

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2022 vp

eseen sekä tietojen oikaisemiseksi, muuttamiseksi tai poistamiseksi. Pykälän 3 momentin mukaan Oikeusrekisterikeskus säilyttää kopion ECRIS-TCN-järjestelmään tallennetuista tiedoista ja niiden muutoksista. Tiedot poistetaan, kun tietue poistetaan ECRIS-TCN-järjestelmästä. Pykälän 4 momentin mukaan Oikeusrekisterikeskuksen pyynnöstä poliisilla on oikeus vertailla sormenjälkiä niiden virheettömyyden varmistamiseksi.

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota sormenjälkitietojen luonteeseen erityisenä henkilötietoryhmänä ja arkaluonteisina henkilötietoina. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti korostanut tarvetta rajata arkaluonteisten henkilötietojen käsittely välttämättömään (ks. HE, s. 82—83). Ehdotettu 13 a §:n 2 momentti tarkoittaa arkaluonteisten henkilötietojen luovuttamista poliisin rekisteristä. Perustuslakivaliokunta on antanut erityistä merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina arvioidessaan sääntelyn täsmällisyyttä ja sisältöä. Mikäli ehdotetut säännökset tietojen luovutuksesta ovat kohdistuneet myös arkaluonteisiin tietoihin, on tavallisen lain säätämisyjärjestyksen käyttämisen edellytyksenä ollut sääntelyn täsmentäminen perustuslakivaliokunnan viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä koskevan käytännön mukaiseksi (ks. esim. PeVL 38/2016 vp). Perustuslakivaliokunta on arvioinut tietojen luovuttamista koskevaa sääntelyä erityisesti viranomaisten osalta ja on kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 17/2016 vp). Perustuslakivaliokunta ei toisaalta ole pitänyt hyvin väljiä ja yksilöimättömiä tietojensaantioikeuksia perustuslain kannalta mahdollisina edes silloin, kun ne on sidottu välttämättömyyskriteeriin (esim. PeVL 19/2012 vp).

Perustuslakivaliokunta ei ole nyt käsiteltävää esitystä koskevassa lausunnossaan (PeVL 46/2022 vp) esittänyt ehdotettuja säännöksiä koskevia huomautuksia. Oikeusministeriöltä saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta kuitenkin katsoo, että ehdotetun sääntelyn yksityiskohtaisuutta ja tarkkarajaisuutta on syytä tarkastella kokonaisuutena perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön valossa.

Esityksessä ehdotetun 13 a §:n 1 momentin mukaisesti tallennettavista tiedoista säädetään tyhjentävästi. Sormenjälkitiedot haetaan jokaisesta kolmannen maan kansalaisesta, jonka osalta tietojen tallentamisvaatimus ECRIS-TCN-järjestelmään täyttyy. Tämä on jo lähtökohtaisesti välttämätöntä, jotta rekisterinpitäjä pystyy noudattamaan asetuksessa säädettyä velvoitetta. Sen sijaan, että sormenjälkitietojen saanti 13 a §:n 2 momentissa sidottaisiin ehdotetusta säännöksestä poiketen tietojen välttämättömyyteen lisäämällä säännökseen sana "välttämätöntä", tarkoituksenmukaisin tapa sitoa tiedonsaanti tietojen välttämättömyyteen on oikeusministeriöltä saadun selvityksen mukaan tyhjentävä sääntelytapa siltä osin kuin on kyse tietueeseen tallennettavista tiedoista, kuten hallituksen esityksessä on ehdotettu. On syytä huomata, että ECRIS-TCN-asetus ei jätä rekisterinpitäjälle harkinnanvaraa sormenjälkien osalta. Saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta katsoo kuitenkin, että 13 a §:n 1 momentin johtolauseetta on mahdollista täsmentää siten, että säännöksestä ilmenee, kenen tietoja järjestelmään tallennetaan lisäämällä siihen muotoilu "ri-

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2022 vp

koksesta tuomitusta asetuksen 3 artiklan 7 kohdassa tarkoitettusta kolmannen maan kansalaisesta".

Poliisin rekistereitä koskevan julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 4 kohdan huomioiden valiokunta katsoo olevan lisäksi selkeämpää täsmentää ehdotettua 13 a §:n 2 momenttia siten, että säännöksessä viitataan tietojen salassa pidettävään luonteeseen. Tiedot ovat salassa pidettäviä myös silloin, kun ne ovat tietoja vastaanottavan viranomaisen järjestelmässä. Valiokunta ehdottaa jäljempänä vastaavan täsmennyksen tekemistä myös 13 c §:n 1 momenttiin.

Edellä selostetun perusteella lakivaliokunta ehdottaa 13 a §:n 1 momentin tarkistamista kuulumaan seuraavasti: "Oikeusrekisterikeskus tallentaa asetuksessa tarkoitettuun jäsenvaltioiden tunnistamista koskevaan järjestelmään, jäljempänä ECRIS-TCN-järjestelmä, perustamaansa asetuksen 5 artiklassa tarkoitettuun tietueeseen rikoksesta tuomitusta asetuksen 3 artiklan 7 kohdassa tarkoitettusta kolmannen maan kansalaisesta:"

Samoin edellä selostetun perusteella lakivaliokunta ehdottaa myös 13 a §:n 2 momentin tarkistamista kuulumaan seuraavasti: "Oikeusrekisterikeskuksella on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettut sormenjälkitiedot poliisilta ja käsitellä niitä tietojen tallentamiseksi tietueeseen sekä tietojen oikaisemiseksi, muuttamiseksi tai poistamiseksi."

Edellä todetun mukaisesti 13 a §:n 3 momentin mukaan Oikeusrekisterikeskus säilyttää kopion ECRIS-TCN-järjestelmään tallennetuista tiedoista ja niiden muutoksista. Kyseiseen kopioon sisältyvien sormenjälkien salassapidon osalta lakivaliokunta toteaa oikeusministeriöltä saamansa selvityksen perusteella selvyiden vuoksi seuraavaa: Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999, julkisuuslaki) 24 §:n 1 momentin 28 kohdan mukaan salassa pidettäviä ovat muun muassa hallintoviranomaisen asiakirjat ja rekisterit, jotka sisältävät tietoja tuomitusta taikka vangitusta tai muutoin vapautensa menettäneestä henkilöstä, samoin rikos- ja sakkorekisteriin sisältyvät tiedot. Siinä vaiheessa, kun sormenjäljet ovat vielä poliisin ylläpitämissä rekistereissä, niiden salassapito perustuu kyseisen momentin 4 kohtaan. Hallituksen esityksen perustelujen (s. 14) mukaan ehdotetun kansallisen kopion säilyttäminen tapahtuu ECRIS-kokonaisuuteen liittyvässä kansallisessa CRIS-järjestelmässä, jota Oikeusrekisterikeskus käyttää muun ohella rikos- ja sakkorekistereistä saatujen tietojen ja sormenjälkitietojen välittämiseen ECRIS-TCN:ään. Lakiehdotuksessa tarkoitettu kopio rinnastuu selkeästi asiakirjaan tai rekisteriin, joka sisältää tietoja tuomitusta henkilöstä ja sisältää rikosrekisteristä tai sakkorekisteristä haettujen tietojen lisäksi myös tuomitun sormenjäljen. Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 28 kohdan mukaisen salassapitovaatimuksen voidaan siten katsoa kattavan kopioon sisältyvät sormenjäljet, eikä erillinen salassapitosäännös ole tässä tapauksessa tarpeen.

13 c §. Sormenjälkitietojen käyttäminen ECRIS-TCN-järjestelmään tehtävissä hauissa.

Pykälä sisältää säännökset sormenjälkitietojen käyttämisestä ECRIS-TCN-järjestelmään tehtävissä hauissa. Pykälän 1 momentin mukaan Oikeusrekisterikeskuksella on oikeus saada 13 a §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettut sormenjälkitiedot poliisilta ja käsitellä niitä tehdäkseen hakuja asetuksen 7 artiklassa säädetyn mukaisesti ECRIS-TCN-järjestelmään 13 d—13 g §:ssä säädettyihin tarkoituksiin, jos se on henkilön yksilöimiseksi välttämätöntä. Oikeusrekisterikeskus voi säilyttää sormenjälkitiedot, kunnes haku on tehty.

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2022 vp

Edellä 13 a §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa ehdotettua vastaavasti lakivaliokunta katsoo, että 1 momenttia on syytä tarkistaa siten, että säännöksessä viitataan tietojen salassa pidettävään luonteeseen. Lakivaliokunta ehdottaa, että 13 c §:n *1 momentti* tarkistetaan kuulumaan seuraavasti: "Oikeusrekisterikeskuksella on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä 13 a §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetut sormenjälkitiedot poliisilta ja käsitellä niitä tehdäkseen hakuja asetuksen 7 artiklassa säädetyn mukaisesti ECRIS-TCN-järjestelmään 13 d—13 g §:ssä säädettyihin tarkoituksiin, jos se on henkilön yksilöimiseksi välttämätöntä. Oikeusrekisterikeskus voi säilyttää sormenjälkitiedot, kunnes haku on tehty."

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Lakivaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 106/2022 vp sisältyvät 2.—4. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 106/2022 vp sisältyvän 1. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (214/2012) 1, 7 ja 20 §, sellaisena kuin niistä on 1 § laissa 74/2021, sekä
lisätään lakiin uusi 4 a § ja 3 a luku seuraavasti:

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2022 vp

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään rikosrekisterin ja sakkorekisterin tietojen toimittamisesta siihen Euroopan unionin jäsenvaltioon, jonka kansalainen tuomittu on (*kansalaisuusjäsenvaltio*) sekä toisesta jäsenvaltiosta Suomeen toimitettujen Suomen kansalaista koskevien rekisteritietojen säilyttämisestä Suomessa.

Lisäksi tässä laissa säädetään 1 momentissa mainittujen tietojen luovuttamisesta pyynnön perusteella rikosasian käsittelyä varten, yksityisen henkilön itseään koskevan pyynnön täyttämiseksi tai asianomaisen henkilön suostumuksella sellaisen tehtävän hoitamista varten, johon kuuluu työskentelyä tai muuta toimimista alaikäisten parissa, sekä tällaisia tietoja koskevan pyynnön esittämisestä.

Tässä laissa säädetään myös 1 momentissa mainittujen tietojen luovuttamisesta pyynnön perusteella räjähteiden lähtöaineiden markkinoille saattamisesta ja käytöstä, asetuksen (EY) N:o 1907/2006 muuttamisesta ja asetuksen (EU) N:o 98/2013 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2019/1148, jäljempänä *lähtöaineasetus*, 6 artiklassa tarkoitettua luvanhakijan taustan selvittämiseksi sekä tällaisia tietoja koskevan pyynnön esittämistä.

Tässä laissa annetaan lisäksi niiden jäsenvaltioiden tunnistamista koskevan keskitetyn järjestelmän perustamisesta, joilla on kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden tuomioita koskevia tietoja (ECRIS-TCN), eurooppalaisen rikosrekisterijärjestelmän täydentämiseksi ja asetuksen (EU) 2018/1726 muuttamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2019/816, jäljempänä *asetus*, täydentävät säännökset.

Edellä 1—3 momentissa tarkoitetuista tehtävistä jäsenvaltioiden välisen rikosrekisteritietojen vaihdon järjestämisestä ja sisällöstä tehdyn neuvoston puitepäätöksen 2009/315/YOS, jäljempänä *puitepäätos*, 3 artiklassa tarkoitettuna keskusviranomaisena vastaa Oikeusrekisterikeskus. Oikeusrekisterikeskus toimii myös asetuksen 3 artiklan 5 kohdassa tarkoitettuna keskusviranomaisena.

Edellä 1—3 momentissa tarkoitettuun tietojen toimittamiseen ja luovuttamiseen käytetään yksittäisten jäsenvaltioiden rikosrekisteritietokantoihin perustuvaa hajautettua tietotekniikkajärjestelmää (eurooppalainen rikosrekisteritietojärjestelmä ECRIS).

4 a §

Ilmoitus tietojen toimittamisesta

Jos tässä laissa tarkoitettu tietojen toimittaminen sähköisessä muodossa ei ole pitkän ajanjakson aikana käytettävissä, Oikeusrekisterikeskus ilmoittaa siitä muille jäsenvaltioille ja Euroopan komissiolle.

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2022 vp

7 §

Tietojen toimittamistapa

Rikos- ja sakkorekisterin tiedot toimitetaan toisen jäsenvaltion keskusviranomaiselle sähköisessä muodossa. Jos sähköiselle toimittamiselle on este, tiedot voidaan toimittaa myös muussa kirjallisessa muodossa.

3 a luku

Jäsenvaltioiden tunnistamista koskeva ECRIS-TCN-järjestelmä

13 a §

Tietojen tallentaminen ECRIS-TCN-järjestelmään

Oikeusrekisterikeskus tallentaa asetuksessa tarkoitettuun jäsenvaltioiden tunnistamista koskevaan järjestelmään, jäljempänä *ECRIS-TCN-järjestelmä*, perustamaansa asetuksen 5 artiklassa tarkoitettuun tietueeseen rikoksesta tuomitusta asetuksen 3 artiklan 7 kohdassa tarkoitettua kolmannen maan kansalaisesta:

1) rikosrekisteriin merkityt rikosrekisterilain 2 §:n 3 momentin 1 kohdassa mainitut tiedot sekä peite- tai lisänimet, jos ne ovat Oikeusrekisterikeskuksen saatavilla, ja tuomiojäsenvaltion koodin;

2) sakkorekisteriin merkityt tiedot tuomitun nimestä, henkilötunnuksesta tai, jos sitä ei ole käytävissä, syntymäajasta ja kansalaisuudesta sekä sakkorekisteriin merkityn ratkaisun osalta oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään merkityt tiedot tuomitun syntymävaltiosta ja -paikkakunnasta, sukupuolesta, mahdollisista aiemmista nimistä sekä peite- tai lisänimet, jos ne ovat Oikeusrekisterikeskuksen saatavilla, ja tuomiojäsenvaltion koodin;

3) tiedot pakkokeinolain (806/2011) 9 luvun 3 §:n 1 ja 3 momentin sekä 3 a §:n nojalla otetuista sormenjäljistä.

Oikeusrekisterikeskuksella on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettut sormenjälkitiedot poliisilta ja käsitellä niitä tietojen tallentamiseksi tietueeseen sekä tietojen oikaisemiseksi, muuttamiseksi tai poistamiseksi.

Oikeusrekisterikeskus säilyttää kopion ECRIS-TCN-järjestelmään tallennetuista tiedoista ja niiden muutoksista. Tiedot poistetaan, kun tietue poistetaan ECRIS-TCN-järjestelmästä.

Oikeusrekisterikeskuksen pyynnöstä poliisilla on oikeus vertailla sormenjälkiä niiden virheettömyyden varmistamiseksi.

13 b §

Oikeusrekisterikeskuksen ilmoitus puuttuvista sormenjälkitiedoista

Jos Oikeusrekisterikeskus saa tiedon asetuksen 3 artiklan 7 kohdassa tarkoitettua kolmannen maan kansalaista koskevasta vähintään kuuden kuukauden vankeusrangaistusta koskevasta lain-

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2022 vp

voimaisesta tuomiosta, johon liittyviä sormenjälkitietoja ei ole saatavilla, se pyytää poliisilta tuomitun sormenjälkitiedot.

Oikeusrekisterikeskus saa luovuttaa poliisille salassapitovelvollisuuden estämättä pyynnön tekemiseksi välttämättömät tiedot.

Poliisi ilmoittaa Oikeusrekisterikeskukselle, kun sormenjälkitiedot ovat saatavilla.

13 c §

Sormenjälkitietojen käyttäminen ECRIS-TCN-järjestelmään tehtävissä hauissa

Oikeusrekisterikeskuksella on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä 13 a §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetut sormenjälkitiedot poliisilta ja käsitellä niitä tehdäkseen hakuja asetuksen 7 artiklassa säädetyn mukaisesti ECRIS-TCN-järjestelmään 13 d—13 g §:ssä säädettyihin tarkoituksiin, jos se on henkilön yksilöimiseksi välttämätöntä. Oikeusrekisterikeskus voi säilyttää sormenjälkitiedot, kunnes haku on tehty.

Oikeusrekisterikeskus voi säilyttää 13 d—13 g §:n nojalla tehtyjen hakujen tuloksena saadut sormenjälkitiedot niin kauan kuin se on välttämätöntä asetuksen 7 artiklan 7 kohdassa säädettyä tarkoitusta varten.

13 d §

ECRIS-TCN-järjestelmän käyttäminen rikosasian käsittelyä varten

Oikeusrekisterikeskus käyttää ECRIS-TCN-järjestelmää asetuksen 7 artiklan 1 kohdassa säädetyn mukaisesti ennen 19 §:n 1 momentissa tarkoitetun pyynnön esittämistä rikosasian käsittelyä varten, kun tuomioistuin, syyttäväviranomainen, esitutkintaviranomainen tai Rikosseuraamuslaitos on sitä pyytänyt. Pyyntö tulee esittää, kun asetuksen 3 artiklan 7 kohdassa tarkoitettua kolmannen maan kansalaista taikka jäsenvaltion kansalaista, jolla on myös kolmannen maan kansalaisuus, koskevassa rikosasian käsittelyssä käytetään rikosrekisteritietoja, jollei asetuksessa toisin säädetä.

13 e §

ECRIS-TCN-järjestelmän käyttäminen yksityisen henkilön pyynnön perusteella

Oikeusrekisterikeskus käyttää ECRIS-TCN-järjestelmää asetuksen 7 artiklan 1 kohdassa säädetyn mukaisesti ennen 20 §:n 2 momentissa tarkoitetun pyynnön esittämistä, kun yksityinen henkilö, joka on asetuksen 3 artiklan 7 kohdassa tarkoitettu kolmannen maan kansalainen taikka jäsenvaltion kansalainen, jolla on myös kolmannen maan kansalaisuus, pyytää Oikeusrekisterikeskukselta itseään koskevan rikosrekisteriotteen rikosrekisterilain 6 §:n 1—5 momentin mukaisesti.

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2022 vp

13 f §

ECRIS-TCN-järjestelmän käyttäminen vapaaehtoistoimintaa varten

Oikeusrekisterikeskus käyttää ECRIS-TCN-järjestelmää asetuksen 7 artiklan 1 kohdassa säädetyn mukaisesti ennen 20 a §:n 1 momentissa tarkoitetun pyynnön esittämistä, kun Oikeusrekisterikeskukselta on pyydetty asianomaisen henkilön, joka on asetuksen 3 artiklan 7 kohdassa tarkoitettu kolmannen maan kansalainen taikka jäsenvaltion kansalainen, jolla on myös kolmannen maan kansalaisuus, suostumuksella rikosrekisterilain 6 a §:n nojalla rikosrekisteriotetta lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä annetussa laissa (148/2014) tarkoitettua tehtävän hoitamista varten.

13 g §

ECRIS-TCN-järjestelmän käyttäminen lähtöaineasetuksen tarkoittamissa tilanteissa

Oikeusrekisterikeskus käyttää ECRIS-TCN-järjestelmää asetuksen 7 artiklan 1 kohdassa säädetyn mukaisesti ennen 20 b §:ssä tarkoitetun pyynnön esittämistä, kun Poliisihallitus on sitä pyytänyt lähtöaineasetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettua tarkoitusta varten. Pyyntö tulee esittää, kun asetuksen 3 artiklan 7 kohdassa tarkoitettua kolmannen maan kansalaista taikka jäsenvaltion kansalaista, jolla on myös kolmannen maan kansalaisuus, koskevassa lähtöaineasetuksen 6 artiklassa tarkoitettua luvanhakijan taustan selvittämisessä käytetään rikosrekisteritietoja, jollei asetuksessa toisin säädetä.

13 h §

Sakkorekisterin tietojen ja sormenjälkitietojen poistaminen ECRIS-TCN-järjestelmästä

Asetuksen 8 artiklassa säädetyn mukaisesti Oikeusrekisterikeskus poistaa ECRIS-TCN-järjestelmään tallentamansa

- 1) sakkorekisterin tiedot, kun kolme vuotta on kulunut lainvoimaisen tuomion tai muun lopullisen viranomaisratkaisun julistamisesta tai antamisesta;
- 2) sormenjälkitiedot rikosrekisterilain 10 §:ssä säädettyissä määräajoissa tai, jos kyse on pelkästään sakkorekisteriin liittyvistä tiedosta, 1 kohdassa tarkoitettua määräajassa.

13 i §

Suostumuksen antaminen Eurojustille

Oikeusrekisterikeskus voi antaa asetuksen 17 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun suostumuksen Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön virastolle, jollei asiasta erikseen toisin säädetä tai Suomea sitovista kansainvälisistä velvoitteista muuta johdu.

Oikeusrekisterikeskuksella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta salassapitoa koskevien säännösten estämättä tieto asetuksen 17 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun pyynnön kohteena olevan asetuksen 3 artiklan 7 kohdassa tarkoitetun kolmannen maan kansalaisen kansainvälisen suojelun tarpeesta, jos se on välttämätöntä suostumuksen antamisesta päättämiseksi.

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2022 vp

Oikeusrekisterikeskus saa luovuttaa Maahanmuuttovirastolle salassapitovelvollisuuden estämättä 2 momentissa säädetyn oikeuden toteuttamiseksi välttämättömät tiedot.

20 §

Pyynnön esittäminen yksityisen henkilön pyynnön perusteella

Kun yksityinen henkilö, joka on toisen jäsenvaltion kansalainen, pyytää itseään koskevan rikosrekisteriotteen rikosrekisterilain 6 §:n 1—5 momentin mukaisesti, Oikeusrekisterikeskus esittää rekisteritietojen luovuttamista ja niihin liittyviä tietoja koskevan pyynnön sille toisen jäsenvaltion keskusviranomaiselle, jonka kansalainen henkilö on.

Kun yksityinen henkilö, joka on asetuksen 3 artiklan 7 kohdassa tarkoitettu kolmannen maan kansalainen taikka jäsenvaltion kansalainen, jolla on myös kolmannen maan kansalaisuus, pyytää itseään koskevan rikosrekisteriotteen rikosrekisterilain 6 §:n 1—5 momentin mukaisesti, Oikeusrekisterikeskus esittää rekisteritietojen luovuttamista ja niihin liittyviä tietoja koskevan pyynnön sille toisen jäsenvaltion keskusviranomaiselle, jolla 13 e §:n nojalla tehdyn haun perusteella on kyseisen henkilön rekisteritietoja.

Jos 1 tai 2 momentissa tarkoitettua pyynnön esittää yksityinen henkilö, jonka osalta on tiedossa, että hän on ollut täysi-ikäisenä toisen jäsenvaltion asukas, eivätkä häntä koskevat rekisteritiedot ole tältä osin muutoin saatavilla, Oikeusrekisterikeskus esittää rekisteritietojen luovuttamista ja niihin liittyviä tietoja koskevan pyynnön sille toisen jäsenvaltion keskusviranomaiselle, jonka asukas henkilö on ollut.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

rikosrekisterilain 2 ja 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikosrekisterilain (770/1993) 2 §:n 3 momentin 2 kohta ja 5 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 2 §:n 3 momentin 2 kohta laissa 215/2012 ja 5 §:n 1 momentti laissa 75/2021, seuraavasti:

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2022 vp

2 §

Rikosrekisteriin merkitään seuraavat tiedot:

2) tuomioistuimen nimi, ratkaisun tekopäivä, ratkaisun numero ja rikosilmoitusnumero;

5 §

Tiedot rikosrekisteristä luovutetaan rikosrekisterin otteella, jossa ovat henkilöstä rekisteriin talletetut tiedot tai ilmoitus siitä, ettei henkilöstä ole merkintää rekisterissä. Oikeushenkilöstä luovutetaan vastaavan sisältöinen ote. Jos tieto päätöksestä on saatu EU-rikosrekisterilain 20, 20 a tai 20 b §:n nojalla tai mainitussa laissa tarkoitettu säilytysrekisteristä, rikosrekisterin otteelle merkitään ne tiedot, jotka voitaisiin tallettaa rikosrekisteriin. Rikosrekisterin otteelle ei kuitenkaan merkitä rikosrekisterissä olevaa tietoa rikosilmoitusnumerosta, sovelletuista lainsäädännöksistä eikä tietoja, joiden merkitseminen on toisen jäsenvaltion asettaman EU-rikosrekisterilain 9 §:n 4 momentissa tarkoitetun ehdon mukaan kielletty. Rikosrekisterin otteelle merkitään tämän lain 2 §:n 5 momentissa tarkoitettu tieto vain, jos rikosrekisterin ote annetaan 4 §:n 1 momentin nojalla syyttäjälle tai esitutkintaviranomaiselle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

pakkokeinolain 9 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään pakkokeinolain (806/2011) 9 lukuun uusi 3 a § seuraavasti:

Erityisiin tutkintakeinoihin liittyvät pakkokeinot

3 a §

Sormenjälkien ottaminen niiden jäsenvaltioiden tunnistamista koskevan keskitetyn järjestelmän perustamisesta, joilla on kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden tuomioita koskevia tietoja (ECRIS-TCN), eurooppalaisen rikosrekisterijärjestelmän täydentämiseksi ja asetuksen (EU) 2018/1726 muuttamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2019/816 säädettyä tarkoitusta varten

Henkilöltä, joka ei ole Euroopan unionin jäsenvaltion kansalainen tai joka on kansalaisuudeton henkilö tai henkilö, jonka kansalaisuus ei ole tiedossa, on otettava niiden jäsenvaltioiden tunnistamista koskevan keskitetyn järjestelmän perustamisesta, joilla on kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden tuomioita koskevia tietoja (ECRIS-TCN), eurooppalaisen rikosrekisterijärjestelmän täydentämiseksi ja asetuksen (EU) 2018/1726 muuttamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2019/816 säädettyä tarkoitusta varten sormenjäljet, jos hänet on lainvoimaisesti tuomittu vähintään kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen, jollei sormenjälkiä ole otettu jo rikoksen esitutkinnassa.

Sormenjäljet saa ottaa poliisimies tai 3 §:n 3 momentissa tarkoitettu virkamies.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu henkilö on velvollinen kutsusta saapumaan kutsun esittäneen poliisimiehen esittämään lähimpään tarkoitukseen sopivaan toimipaikkaan. Kutsussa on ilmoitettava sen esittämisen peruste.

Jos 1 momentissa tarkoitettu henkilö jättää ilman hyväksyttävää syytä kutsun noudattamatta, hänet voidaan noutaa toimipaikkaan.

Noudosta päättää päällystöön kuuluva poliisimies. Noudosta on annettava noudettavaksi määrätyle kirjallinen määräys. Jos määräystä ei asian kiireellisyyden vuoksi ole kirjallisena, määräys ja sen perusteena olevat seikat on kerrottava noudettavalle kiinniottamisen yhteydessä.

Sormenjäljet voidaan ottaa myös, kun 1 momentissa tarkoitettu henkilö suorittaa rikoksesta tuomitusta rangaistusta vankilassa tai on mielentilansa vuoksi rangaistukseen tuomitsematta jätettynä hoidettavana mielisairaalassa.

Sormenjäljet talletetaan poliisilain 1 §:n 1 momentissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi poliisin henkilörekisteriin. Sormenjälkien poistamisesta rekisteristä säädetään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annetussa laissa (616/2019).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

Suomen osallistumisesta Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön viraston (Eurojust) toimintaan annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Suomen osallistumisesta Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön viraston (Eurojust) toimintaan annetun lain (1232/2019) 8 §:n 2 momentti seuraavasti:

8 §

Tietojen toimittaminen kansalliselle jäsenelle ja tämän oikeus käsitellä henkilötietoja

Mitä syyttäjän tiedonsaantioikeudesta säädetään Syyttäjälaitoksesta annetun lain 22 §:ssä, sovelletaan myös kansalliseen jäseneseen tämän hoitaessa Eurojust-asetuksen mukaisia tehtäviä. Mitä tietojen luovuttamisesta syyttäjälle säädetään rikosrekisterilaissa (770/1993), sovelletaan myös tietojen luovuttamiseen kansalliselle jäsenelle tämän hoitaessa Eurojust-asetuksen mukaisia tehtäviä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2022 vp

Helsingissä 24.11.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Leena Meri ps
varapuheenjohtaja Sandra Bergqvist r
jäsen Hanna Huttunen kesk
jäsen Saara Hyrkkö vihr
jäsen Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Marko Kilpi kok
jäsen Pasi Kivisaari kesk
jäsen Antero Laukkanen kd
jäsen Matias Mäkynen sd (osittain)
jäsen Mari Rantanen ps
jäsen Ruut Sjöblom kok
jäsen Mirka Soinikoski vihr
jäsen Paula Werning sd
varajäsen Outi Alanko-Kahiluoto vihr (osittain)
varajäsen Tuomas Kettunen kesk (osittain)
varajäsen Veikko Vallin ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mikko Monto

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2022 vp Vastalause

Vastalause

Perustelut

Hallituksen esityksen tarkoituksena on tehdä niiden EU:n jäsenvaltioiden, joilla on kolmansien maiden kansalaisten tuomioita koskevia tietoja, tunnistamista koskevaa keskitettyä järjestelmää (ECRIS-TCN) koskevasta EU-sääntelystä johtuvat muutokset kansalliseen lainsäädäntöön. Pidämme valitettavana sitä, että hallituksen esitys on jäänyt tässä suhteessa kuitenkin puolitiehen, eikä kaikkia EU-sääntelyn mahdollistamia ratkaisuja ole ehdotettu otettavan osaksi kansallista lainsäädäntöä.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että pakkokeinolakiin lisätään säännökset, joiden nojalla kolmannen maan kansalaiselta olisi otettava ECRIS-TCN-asetuksessa säädettyä tarkoitusta varten sormenjäljet, jos hänet olisi lainvoimaisesti tuomittu vähintään kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen ja sormenjälkiä ei olisi otettu jo rikoksen esitutkinnassa. ECRIS-TCN-asetus mahdollistaisi kuitenkin sormenjälkien ottamisen hallituksen esityksessä ehdotettua laajemmin. Asetuksen mukaan jäsenvaltio voi myös päättää, että sormenjäljet otetaan aina silloin, kun kolmannen maan kansalainen on tuomittu rikoksesta, josta voidaan jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti määrätä enimmillään vähintään 12 kuukauden vankeusrangaistus. Sormenjäljet on asetuksen mukaan tallennettava ECRIS-TCN:ään vähintään jommankumman edellä mainitun vaihtoehtoon mukaan. Viimeksi mainittu vaihtoehto johtaisi suurempaan määrään sormenjälkitietoja, sillä tallentamisvelvollisuus olisi myös tilanteissa, joissa tuomioistuimien on tuominnut sakkorangaistuksen tai lyhyemmän kuin kuuden kuukauden vankeusrangaistuksen.

Katsomme, että sormenjälkien tallentaminen ECRIS-TCN:ään mahdollisimman laajasti olisikin tärkeää ottaen huomioon järjestelmän tarkoitus tehostaa rikosrekisteritietojen vaihtoa ja estää se, että henkilö voisi salata rikoshistoriansa muissa jäsenvaltioissa. Useat muut jäsenvaltiot ovatkin valiokunnan saaman selvityksen mukaan mahdollistamassa sormenjälkien tallentamisen ECRIS-TCN:ään Suomessa ehdotettua laajemmin. Ainakin Tšekissä, Romaniassa, Latviassa ja Puolassa on tarkoitus tallentaa kolmansien maiden kansalaisten sormenjälkiä ECRIS-TCN:ään useammin kuin Suomessa.

Kasvokuvien osalta hallituksen esityksessä ei puolestaan esitetä lainkaan niiden kansallista käyttöä siitä huolimatta, että ECRIS-TCN-asetus mahdollistaisi myös tuomion saaneiden kolmansien maiden kansalaisten kasvokuvien tallentamisen ECRIS-TCN:ään. Oikeusrekisterikeskus ei siten sisällyttäisi sen ECRIS-TCN:ään tallettamiin tietueisiin kasvokuvia eikä myöskään käyttäisi Suomeen ECRIS-TCN:ään tehdyn haun perusteella saatuja kasvokuvia.

Käytännössä rikosrekisteritietojen tehokas vaihtaminen ECRIS-TCN:ää käyttämällä kuitenkin edellyttäisi, että ECRIS-TCN:ään tallennettavaan tietueeseen sisällytetään myös kolmannen maan kansalaisen kasvokuva. Pelkästään sormenjälkitietojen tallentaminen ei ole riittävää, koska sormenjälkitiedot eivät kaikissa tapauksissa välttämättä ole käytettävissä. Sormenjäljet voivat muuttua pysyvästi tai jopa tuhoutua kokonaan esimerkiksi palamisen tai syöpymisen seurauksena. Tiettyihin ammattiryhmiin kuuluvilla ihmisillä sormenjäljet myös kuluu enemmän kuin normaalisti. Myös ikä ja terveydentila voivat tosiasiallisesti vaikuttaa sormenjälkien laatua hei-

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2022 vp
Vastalause

kentävästi. Lisäksi tietyn geenivirheen omaavilta henkilöiltä sormenjäljet puuttuvat jo syntymästä asti. Näin ollen kasvokuvan käytöllä voi käytännössä olla olennainen merkitys henkilön tehokkaan tunnistamisen kannalta. Ainakin Ruotsissa, Latviassa ja Kroatiassa onkin Suomesta poiketen päädytty sallimaan myös kasvokuvien tallentaminen ECRIS-TCN:ään.

ECRIS-TCN-asetuksessa on lisäksi mahdollistettu ECRIS-TCN:n käyttö esimerkiksi viisumimenettelyissä, menettelyissä kansalaisuuden saamiseksi sekä maahanmuuttomenettelyissä mukaan lukien turvapaikkamenettelyt. Hallituksen esityksessä ei kuitenkaan esitetä tarvittavia lakimuutoksia, joiden myötä ECRIS-TCN:n käyttö tällaisiin tarkoituksiin olisi Suomessa mahdollista. Näin siitä huolimatta, että Maahanmuuttovirastolla on lupaprosesseissaan merkittäviä sisäisen turvallisuuden varmistamiseen liittyviä tiedontarpeita.

Useissa Maahanmuuttoviraston prosesseissa arvioidaan yleisen järjestyksen ja turvallisuuden tai valtion turvallisuuden vaarantumista. Lisäksi esimerkiksi kansalaisuusasioissa arvioidaan henkilön nuhteettomuutta ja turvapaikka-asioissa niin sanottuja poissulkemislausekkeita. Käytännössä Maahanmuuttovirasto saa kuitenkin tietoja ulkomailla tehdyistä rikoksista ja niiden perusteella saaduista rangaistuksista nykyään vain, jos asiakas itse siitä hakemuksensa yhteydessä avoimesti kertoo. Tällaisia tilanteita tulee eteen vain hyvin harvoin.

Ottaen huomioon henkilöiden edelleen liikkuminen EU:n alueella onkin olemassa todellinen riski siitä, että Maahanmuuttoviraston asiakkaiden joukossa on muissa maissa rikoksista tuomittuja henkilöitä, mutta Maahanmuuttovirasto ei käytännössä saa tietoa näistä tuomioista päätöksentekoaan varten. Tämä voi johtaa esimerkiksi siihen, että sellaisille henkilöille myönnetään oleskelulupa, kansainvälinen suojeluasema tai Suomen kansalaisuus, jotka eivät rikollisen taustansa vuoksi todellisuudessa täyty tällaisen luvan tai aseman saamiseksi laissa asetettuja edellytyksiä.

Maahanmuuttoviraston tehtävissä olisi näin ollen äärimmäisen tärkeää saada tietoja muissa EU-valtioissa annetuista rikostuomioista. Hyödyntämällä ECRIS-TCN-järjestelmää rikosrekisteritietojen pyytämiseksi toisista jäsenvaltioista Maahanmuuttoviraston asiakkaiden rikokset ja rangaistukset voitaisiinkin mahdollisesti selvittää nykyistä useammin, minkä vuoksi ECRIS-TCN:n käyttö rikosrekisteritietojen saamiseksi käytettäväksi viisumimenettelyissä, menettelyissä kansalaisuuden saamiseksi sekä maahanmuutto- ja turvapaikkamenettelyissä tulisikin mahdollistaa nopealla aikataululla.

Koska muillakin viranomaisilla, joilla on lain mukaan oikeus saada rikosrekisteritietoja, voi olla vastaavia tarpeita saada rikosrekisteritietoja toisista jäsenvaltioista kuin Maahanmuuttovirastolla, tulisi myös tällaiset tiedon tarpeet selvittää pikaisesti.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että hyväksytään neljä lausumaa (*Vastalauseen lausumaehdotukset*).

Valiokunnan mietintö LaVM 18/2022 vp
Vastalause

Vastalauseen lausumaehdotukset

- 1. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi vielä mahdollisuudet lainsäädännön muuttamiseksi siten, että kolmansien maiden kansalaisten sormenjälkitiedot otetaan ja tallennetaan ECRIS-TCN:ään ECRIS-TCN-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan ii alakohdan sallimalla tavalla silloin, kun kolmannen maan kansalainen on tuomittu rikoksesta, josta voidaan määrätä jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti enimmillään vähintään 12 kuukauden vankeusrangaistus, ja tuo tarvittaessa asiaa koskevan lakiehdotuksen pikaisesti eduskunnan käsiteltäväksi.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy mahdollisimman pian tarvittaviin lainsäädäntö- ja muihin toimenpiteisiin, jotta Suomessa ECRIS-TCN:ään tallennettavaan tietueeseen voitaisiin sisällyttää myös kolmansien maiden kansalaisten kasvokuvia.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy viivytyksettä lainsäädäntötoimenpiteisiin, joilla mahdollistetaan ECRIS-TCN-järjestelmän käyttäminen ECRIS-TCN-asetuksen 7 artiklan 1 kohdassa säädetyn mukaisesti seuraavia tarkoituksia varten: viisumimenettelyt, menettelyt kansalaisuuden saamiseksi sekä maahanmuuttomenettelyt mukaan lukien turvapaikkamenettelyt.*
- 4. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää viivytyksettä muillakin viranomaisilla kuin Maahanmuuttovirastolla mahdollisesti olevat tarpeet ECRIS-TCN-järjestelmän hyödyntämiseen rikosrekisteritietojen pyytämiseksi toisista jäsenvaltioista ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin lainsäädännön muuttamiseksi.*

Helsingissä 24.11.2022

Mari Rantanen ps
Leena Meri ps
Veikko Vallin ps
Antero Laukkanen kd